

9

לא סמכא דעתא לפי שמועשת שמה ימות ולא יעקב דמי לשלם ית מקום לדבריו. והיה זה שלום. דברי רבך ד"ה:

תשובה לגבי בגוברין גבר בבולא. העולה ברום המעלה. שמו נדע בגולה. נוראות הפלא. היה כבוד אורובי ידיו וחביבי. בר פתני וברבי. הרב המאור הגדול הגאון המופלא ומופלג החכם הבולל נ"י פ"ה ע"ה כבוד מוה' אלעזר נר"ו אב"ד דק"ק רעכנין מחבר ספרי אור חדש:

סג הייתי נצב ואל תעשה להשיב על אמרתו הראשונה כי כן רימו לי שיכתוב עוד בגדון החמץ ואמרתו להמנין עד בוא אמרתו השנייה. והנה בגוף הדיון בעובדה שאחד לא מכר חמץ ולא מכר עד אחר חלות בערב פסח הוא ודאי שהמורה שהיה אז בלוח שנה היה לו לנזור אומר לבער חמץ וימנע חמץ. ולעת עתה נדבר בגוף הדיון שהלך בעל החמץ ומכרו לנכרי בלער פסח אחר חלות חמץ וקודם ערב פסח עשה מעשה עם נכרי אחד שיבוא אליו קודם זמן איסורו לקנות חמץ ואמנם איסורו הלא נדרכו ושכח הענין עד עת שבה הרב לחסות המלות אחר חלות חמץ. והנה איסורו הרב והלך ומכרו לנכרי אחר. זה שורש המעשה. הנה משלחו סתם הדברים ולא ביאר לי לך ובהלכה אופן מכר ובמה קנה הנכרי החמץ. והנה אם היה הנכרי מושך החמץ לביתו אף שלא נתן מעט כלל היה אולי פסוק שהחמץ ולא מרשות ישראל ולא עבר עליו ישראל בפסח ב"ה ואף שאם כבר היה החמץ אסור בהנאה מן התורה ולא הועיל מוכרת ישראל שהיה ליט ברשותו וגם קניית נכרי במשיכה יש בו פגומה בין הפוסקים ובמבואר ב"ד סימן ס"ב סעיף ו"ו ועיין ב"מ"א סימן תמ"ח ס"ק ד'. אמנם נלע"ד להדגיש כאן בהערת יד שזהו אחר זמן איסורו ודאי מועיל משיכה לחוד דהרי עד כאן לא נחלקו בקניית נכרי אם בכסף אם במשיכה אלא במכר שייך בו כסף אבל בזכיה מן ההפקדון לא ודאי שצ"ח נכרי וצ"ח ישראל שיש צרכותם הוא במשיכה או בהנאה כל דבר לפי דרכו דהרי ודאי אחר ישראל ואחד נכרי יכולים לזכות מן ההפקדון וצ"ח חמץ אחר זמן איסורו אסור בהנאה הרי הוא הפקר ממש ואין לו בעלים כלל ואף שעשו הכתוב כללו הוא ברשותו היינו לכנין חוב ב"ה שבעליו הראשונים עוברים ב"ה אבל עכ"פ לכל דיו ממון הוא הפקר ואפקעתה דמלכא הוא שהתורה אסרה בהנאה ועשתה הפקר. וכבר הארכתי בזה בספרי ב"ב לענין להוריש לבניו:

והנה מבואר אולי בחידושי הלכה תוספות שלי למסכת פסחים וזה לשוני שם. אם אחד לא מכר חמץ קודם חלות ועבר ומכרו אחר חלות קודם חלות לנכרי ומשכו הנכרי לרשותו לזכות בו והולילו מרשות ישראל שוב אין ישראל עובר בפסח ב"ה ואף דחמץ בל"ה אינו ברשותו של אדם ואכ"ס לענין ב"ה עשאו הכתוב כללו הוא ברשותו נלע"ד דהיינו כל זמן שלא זכה בו שום אדם אחר והרי הוא הפקר אז עשאו הכתוב לענין ב"ה כללו הוא ברשותו כבדאשונה אבל אם משכו הנכרי והולילו מרשות ישראל לרשותו ונתבונן לזכות בו זכה בו הנכרי מן ההפקדון אפילו אם לא מכרו לו ישראל כלל והנכרי מעצמו לקחו ונתבונן לזכות בו זכה בו מן ההפקדון וצ"ח חמץ שזכה בו הנכרי שוב אינו הפקר אז ילא מרשות ישראל לגמרי אפי' לענין ב"ה שזכה אינו עובר. וסמך ראיה לדבר דברי חז"ל שאמרו שני דברים אינן ברשותו ב"ה צור ב"ה וחמץ ממש שעות ב"ה. ונקיט חמץ דומי' דבור ברה"ר שעדיין הוא ברה"ר ולא זכה בו אדם וחמץ החמץ אף שאינו ברשותו וחמץ נמי לזכותו כל זמן שרק אינו ברשותו ולא זכה בו אחר. וכל זה אם זכה בו הנכרי במשיכה אבל אם זכה בו נכרי בכסף שנתן לישראל ולא משכו לרשותו אפילו להק פוסקים הפוסקים כרשב"א דנכרי קודם בכסף מ"מ כאן ודאי לא קנה שרי מה שקנה בכסף בכסף היינו עשאו הפקר אלא חמץ זה אין לו בעלים שיומכרו בכסף בכסף שרי בעל החמץ שנתן להמכור אבל חמץ הוא הפקר ודבר האסור בהנאה אין לו מכר וכמ"ל התוספות במסכת סנהדרין דף פ' ד"ה צבור ושם כתבו התוס' והלוקח אינו יכול לזכות בו יותר משאר כל אדם. הרי בהדיא שהמכור אינו יכול למכרו כיון שהוא הפקר אבל עכ"פ הוכיח ויכל לזכות בו אלא שהכל שייך לזכות בו ואין הלוקח עדיף משאר אדם שהרי אין קנייתו כקונה מהמכור כלום מהמכור אינו יכול למכרו שהוא הפקר. והנה שם כל אדם יכולים לזכות בו לפי ששם לדעת ר"ת אין אסור גאסר בחייו בהנאה אלא שאף אם יזכה בו שוב הוא הפקר דבר קטלא הוא. והנה חמץ ב"ה אחר שש שכר אסור בהנאה מן התורה יש מקום לומר שכשם שאין שייך מכירה בדבר האסור בהנאה כך לא בייך בו זכיה. אכן אמרנו שדאי ישראל לא יוכל לזכות בו לפי שהוא אסור לו בהנאה אבל חמץ בפסח אין אסור לנכרי בהנאה. אמת שהישראל אסור ליתן חמץ בפסח לנכרי וימנע לו ליתנו שזה מוחש לו הגאון אבל על הנכרי יזכרם לא מליט שום איסור דאע"פ זה ממונא בני נח. וא"כ שהוא מותר לנכרי יוכל הנכרי לזכות בו דהרי הוא שלו ממש ואחר זכיה בו הנכרי ממילא שוב אין הישראל עובר ב"ה וצ"ח חמץ אחר הפסח מותר לכל ישראל לקנות מן הנכרי ואינו אסור לדידן דק"ל אחר זמן כר"ס רק דר"ס קנסא קנים האולי ועבר ב"ה

חייבים אכחו למשכנו נפשו אחר. ור"תו לומר שהאיסור הוא מקרא דלא תחלל כל תועבה כל שחיבתו לך הרי הוא בכל תחלל כדדריש רב חשי בחולין דף ק"ד ע"ב לענין צבא צהלב וגם חמץ שעבר עליו ב"ה וכלל בכלל שחיבתו לך. ואמנם הדגנה צ"ה"כ הוא בל"ה ודאי ר"ה אחר בפירות לפני זמנו ולאחר זמנו אינו עובר בלא כלום. ולכן אמרנו שהאיסור הוא מק"ו מעלה שלא נעבדה בו עבירה אסורה חמץ בפסח שנעבדה בו עבירה כ"ה במבואר בפסחים דף כ"ה ע"א בתוס' ד"ה מה לכלאי הכרם כו'. ואף דאכחו למימר חמץ צבור וחמור וחוסס פי פרה ודש בה יוכיח ועיין בתוס' דף כ"ד ע"ב ד"ה אחר כו'. גראס דלגני חמץ אין זה פירכא דמה לחורש ותוסס שאין בו שום דבר כרת תאמר בחמץ שיש בו דבר כרת כדלגני חמץ אלא חמץ למיך ק"ו מעלה דמעה שבת יוכיח שנעבדה בו עבירה שיש בו כרת ומיתה ב"ד ואכ"ס מותר בהנאה. ולגבי איסור ב"ה דר' ירמיה בירושלמי סובר כר' ויחזק הסגולה דמעה שבת יוכיח שבת אסורין באכילה וכמ"ל מעשה שבת דאורייתא. זה הנלע"ד לפי דברי הרמב"ן וספרי קאמר ר"ה שאינו עובר בלא כלום דאף דהוא ק"ו אין מזהירין מן הדיון ואינו עובר בלא רק איסור תורה לחוד ועכ"פ בהנאה אין שום א"ל לאסור לר"ה אחר הפסח מן התורה ור' ירמיה בירושלמי ור"ה במנחה דין לא פליגי ור"ה קנסא קנים. וכל מה שכתבתי במכתב הראשון שרי וקיים:

הג"ה מן המחבר היה אלה"ה הגאון המחבר ז"ל כתב לישיב דברי הרמב"ן שפירש דברי רבי ירמיה בירושלמי דל"ה"כ וכבר אלה"ה הגאון דל"ה"כ יליף חמץ שעבר עליו מותר על אחר זמן מעלה שלא נעבדה בו עבירה אסור חמץ אחר זמן מעלה כדלגני חמץ אלא חמץ אסור. ולכאורה איבא למיפך מה לעלה שכן לא היה לו שעת הסתור כמו שפירש בגמרא דהולין דף קס"ו ע"ב ובמס' פסחים דף כ"ה ע"א. אך יש לומר שבר בהלך ויחזק סג"ה לו שעת הסתור והפ"ס אסור. וכונת אלה"ה הגאון ז"ל דילוף איסור חמץ לאחר זמן כמה הגד מעלה ומכר בהלך. אמנם אלה"ה המחבר ז"ל כתב דאיסור הנאה ליכא למיך מעלה דיש לומר מעשה שבת יוכיח שנעבדה בו עבירה ואסור באכילה ומותר בהנאה וצריך להקטין דברי ירמיה בירושלמי סובר כר' הסגולה דמעה שבת אסור באכילה כו' ולפי ה"ל לא צריך לזה דאיסור הנאה ליכא למיך ב"ה מעלה דעל יפועתא דאיסור הנאה יש לפרוק מה לעלה שכן לא היה לו שעת הסתור חמץ בהנאה שהיה לו שעת הסתור ועל זה ליכא למיך בשר בהלך יוכיח דהרי אכילה דר"ה קיימין ור"ה סובר בהולין דף ק"ו ע"א דבשר בהלך מותר בהנאה ועיין בל"ה פסחים דף כ"ה (והוא בל"ה דף מ"ה ע"ב) ב"ה ד"ה דישאל מ"י. ועיין לקמן בדברי אלה"ה הגאון המחבר ז"ל בסוף סימן ע"ד. אמנם העירתי הרב המרדכי ובקי מוה' איסור ליכא דגם דברי אלה"ה הגאון ז"ל דקדו וכוונתו יותר דהרי בשו"ת רבי ירמיה' אליבא דר"ה קיימין ובמס' ב"ה דף ע"א ע"א קא מוקי רבי ירמיה' לר"ה כר' יוחנן הסגולה דמעה שבת אסור באכילה ומותר בהנאה ע"ה. ודוק:

תשובה אלהים יתנך אהובי תלמידי ותביבי הבהור בהלכה. ומשנתו סדורה וארוכה. המופלא והשנון כהר"ר וואלאף וורטהיים י"ץ:

סב מכתבך קבלתי והגאני בראותי שאתה שוקד על לימודך גרים ותשכיל ותזכה לעלות במעלות ותקנה קנין תורה כו'. על דברי תורה אשר באת מה שרית לחדש דברים על פי מה שכתבתי בל"ה חלק א"ח סימן כ' שכתבתי בפסח ודאי קנסו לבני אחריו אפילו אם ימנע ששאר דברים כ' קנסו בני אחריו שאני חמץ שהאיסור נקרא על גוף הדבר ועל פי זה חידשת אתה כמה חידושים: דע אהובי תלמידי כי חידושיך עובים הם אם היה כוונתי בחיבורי כפי שהבנת אתה ככוונתי. וזה לשונך במכתבך. רצוני בספרו הגדול ב"ב כו' לזכות דהרמב"ם סובר דוקא בחמץ שעבר עליו הפסח קנסו בני אחריו מטעם שהאיסור על גוף הדבר נקרא ולא דמי לשאר דיעא דגרמי ט' עד כאן לשונך. והנה אלו הדברים ולא דמי לשאר דיעא דגרמי דגרמי חמץ מדעתך. אבל שנית בזה אני כתבתי שאף אם ימנע במכיון מלאכתו במועד ובמכור עבדו לנכרי ובזרם אופן צבור שלא קנסו בני אחריו מ"מ בחמץ בפסח אפילו לר"ה שאסור רק משום קנס האולי ועבר ב"ה אפ"ה האיסור על גוף החמץ, ומה ענין זה לדינא דגרמי והטעם לדינא דגרמי הוא אם גזל חמץ ועבר עליו הפסח ור' יאודה שהוא אסור מן התורה אלא שאומרים באיסורי הנאה הרי שגך לפניך וצא אחד ושרף החמץ הזה והרי לרבי יהודה החמץ הזה אינו שום כלום רק להגזלן גרם היזק שעל ידי זה ששרף החמץ אין הגזלן יכול לומר להגזלן ה"ל ומחויב הגזלן לשלם להגזלן דמי החמץ ע"פ דין תורה ששעשע בגזלו היה קודם פסח ודמיים נחייבו ועתה אנו דנין על הסוקף אם מחויב לשלם להגזלן מדינא דגרמי. זה דומה ממש לשאר דיעא דגרמי ואין חילוק בין זה לשוקף שערותיו של תעורר וזה קנסו בני אחריו גם בשוקף שערותיו הדין כן דמיים מדינא דגרמי ואיך היה קנסו בחיבורי ותשעה. וממילא אין קיום לדברך מה שרית לדחות קוביית הס"ך. ואמנם מר שכתבת לענין מוכר ש"מ חמץ ומתלו שאף שרית לשלם מ"מ אלא